

Vai trò của báo chí trong phòng, chống tiêu cực - nhìn từ góc độ văn hóa báo chí

PGS, TS. TRƯƠNG THỊ KIÊN

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: kien_bctt@yahoo.com

Nhận ngày 01 tháng 8 năm 2023; chấp nhận đăng tháng 10 năm 2023.

Tóm tắt: Tiêu cực là biểu hiện của phản văn hóa, là □khuyết tật bẩm sinh□ của quyền lực, tồn tại song hành cùng với quyền lực, là những mặt trái trong sự vận động của xã hội loài người. Tiêu cực xuất hiện ở tất cả mọi quốc gia, ảnh hưởng nghiêm trọng tới đời sống vật chất, tinh thần xã hội, đe dọa trực tiếp sự tồn vong của chế độ. Cho nên, phòng, chống tiêu cực là nhiệm vụ vừa cấp bách, vừa lâu dài, khó khăn, phức tạp, đòi hỏi sự vào cuộc của cả hệ thống chính trị, trong đó có báo chí là lực lượng được Đảng quý, dân tin, đảm nhận sứ mệnh vẻ vang □phò chính, trừ tà□. Với tinh thần đó, bài viết trình bày vai trò của báo chí; đồng thời, nêu cách thức nâng cao trách nhiệm phòng, chống tiêu cực - nhìn từ góc độ văn hóa báo chí.

Từ khóa: hành vi tiêu cực, phòng, chống tiêu cực, vai trò báo chí, góc độ văn hóa báo chí.

Abstract: Negativity is an expression of counter-culture, an 'inherent defect' of power that coexists with it, and it represents the dark side of human society. Negativity manifests itself in every country and has a serious impact on the material and spiritual life of society, directly threatening the survival of the regime. Therefore, preventing and combating negativity is an urgent and long-term task, which is difficult and complex. It requires the participation of the entire political system, including the media as a force highly regarded by the Party and trusted by the people, responsible for the glorious mission of 'providing information, combating negative elements.' With this spirit, the article discusses the role of the media and presents ways to enhance responsibility in preventing and combating negativity from a media cultural perspective.

Keywords: negative behavior, countering negativity, media role, media cultural perspective.

1. Bản chất phản văn hóa của hành vi tiêu cực

Theo Từ điển tiếng Việt, □Tiêu cực là có tác dụng phủ định, làm trở ngại sự phát triển, trái với tích cực□; là □không lành mạnh, có tác dụng không tốt đối với quá trình phát triển của xã hội□⁽¹⁾. Trên thực tế, ở mọi quốc gia, hành vi tiêu cực - hay nói gọn là tiêu cực, đều diễn ra, với những biểu hiện đa dạng, mức độ phức tạp, nghiêm trọng khác nhau.

Tại Việt Nam, hội nghị đại biểu toàn quốc giữa nhiệm kỳ khóa VII của Đảng (tháng 1/1994) đã xác định nạn tham nhũng và các tệ nạn xã hội là một trong bốn nguy cơ đe dọa đến sự tồn vong của chế độ xã hội chủ nghĩa. Qua nhiều kỳ Đại hội, đến năm 2021, Đại hội lần thứ XIII của Đảng tiếp tục xác định: □Công tác phòng, chống tham nhũng,

lãng phí ở một số địa phương, bộ, ngành chưa có chuyển biến rõ rệt; công tác phòng ngừa tham nhũng ở một số nơi còn hình thức. Tình trạng nhũng nhiễu, tiêu cực trong một số cơ quan, đơn vị khu vực hành chính, dịch vụ công chưa được đẩy lùi. Tham nhũng, lãng phí trên một số lĩnh vực, địa bàn vẫn còn nghiêm trọng, phức tạp, với những biểu hiện ngày càng tinh vi, gây bức xúc trong xã hội. Tham nhũng vẫn là một trong những nguy cơ đe dọa sự tồn vong của Đảng và chế độ ta□⁽²⁾. Trong giai đoạn 2012 - 2022, cấp ủy, Ủy ban Kiểm tra các cấp đã thi hành kỷ luật 2.740 tổ chức Đảng, hơn 167.700 cán bộ, đảng viên, trong đó, có 7.390 đảng viên bị kỷ luật do tham nhũng; đã kỷ luật 170 cán bộ thuộc diện Trung ương quản lý, trong đó, có 4

Ủy viên Bộ Chính trị, nguyên Ủy viên Bộ Chính trị; 29 Ủy viên Trung ương, nguyên Ủy viên Trung ương; 50 sĩ quan cấp tướng trong lực lượng vũ trang. Riêng từ đầu nhiệm kỳ Đại hội XIII đến nay đã thi hành kỷ luật 50 cán bộ thuộc diện Trung ương quản lý (cao hơn gấp 4 lần so với nhiệm kỳ khóa XI và bằng gần một nửa số cán bộ cấp cao bị xử lý của nhiệm kỳ khóa XII), trong đó có 8 Ủy viên Trung ương, nguyên Ủy viên Trung ương, 20 sĩ quan cấp tướng⁽³⁾.

Nhìn từ góc độ văn hóa, hành vi tiêu cực chính là biểu hiện của phản văn hóa nghiêm trọng. Bởi, □ khi đã nói đến văn hoá là nói đến những gì là tinh hoa, tinh túy nhất, được chưng cất, kết tinh, hun đúc thành những giá trị tốt đẹp, cao thượng, đặc sắc nhất, rất nhân văn, nhân ái, nhân nghĩa, nhân tình, tiến bộ. Còn những gì xấu xa, việc làm ti tiện, đốn hèn, những hành động phi pháp, bỉ ổi... là vô văn hoá, phi văn hoá, phản văn hoá □⁽⁴⁾.

Bản chất của hành vi tiêu cực xuất phát từ nhận thức, thái độ lệch lạc, đi ngược các tiêu chí về văn hóa, đạo đức, pháp luật, là thể hiện sự thắng thế của cái ác trước cái thiện, cái tiêu cực trước cái tích cực, cái xấu trước cái đẹp. Nếu xem văn hóa là tổng hòa của Chân - Thiện - Mỹ, của văn minh và tiến bộ, thì hành vi tiêu cực rõ ràng đang đi ngược lại Chân - Thiện - Mỹ, kéo lùi, thủ tiêu các giá trị văn hóa dân tộc, đe dọa nghiêm trọng sự tồn vong của Đảng, chế độ, dân tộc.

Như đồng chí Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng đã phát biểu tại Hội nghị Văn hóa tháng 11/2021: □ Văn hóa còn là dân tộc còn, văn hóa mất thì dân tộc mất □⁽⁵⁾. Tiêu cực chính là thứ □ giặc nội xâm □ nguy hiểm, không chỉ làm thiệt hại nặng nề về kinh tế, mà còn xâm lăng, làm biến dạng tư tưởng, tinh thần xã hội, từ đó, làm suy yếu nguồn lực xã hội, suy yếu quyền lực của Đảng, Nhà nước. Chúng kiến những hành vi tham nhũng, tiêu cực, sự suy đồi về đạo đức, lối sống của nhiều cán bộ, đảng viên, đặc biệt là của một bộ phận cán bộ cấp cao, không ít người dân hoài nghi, hoang mang, mất niềm tin vào đường lối lãnh đạo của Đảng, vào con đường đi lên CNXH mà Đảng ta dày công vun đắp, xây dựng. Chúng kiến những việc làm xấu xí, không ít người cảm thấy cuộc

sống phủ đầy bóng tối và cái ác, sợ hãi, mất niềm tin vào tình người, vào lẽ phải, công lý □ Một bộ phận nhân dân học theo cái ác, cái xấu là không tránh khỏi; các tổ chức phản động lợi dụng không gian mạng đưa thông tin sai lệch, xuyên tạc, đánh lừa dư luận, kích động □ tự diễn biến, tự chuyển hóa □ trong một bộ phận cán bộ, đảng viên, tạo chứng cứ để phát động lực lượng đòi can thiệp lật đổ chế độ, gây ra những điểm nóng chính trị, làm mất trật tự trị an □

Trước thực trạng tiêu cực diễn biến phức tạp, có chiều hướng gia tăng, Đại hội Đảng lần thứ XIII nêu ba giải pháp đột phá, trong đó, giải pháp thứ ba là: □ Kiên quyết đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí, tiêu cực, quan liêu; đẩy mạnh phân cấp, phân quyền đi đôi với tăng cường kiểm tra, giám sát và kiểm soát chặt chẽ quyền lực □ □ Thực hiện quyết liệt, nghiêm minh, có hiệu quả cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng. Khẩn trương xây dựng cơ chế phòng ngừa, cơ chế răn đe để kiểm soát tham nhũng □⁽⁶⁾. Cuộc chiến chống tiêu cực đã được Đảng ta triển khai từ rất lâu, nhưng có thể nói, chưa bao giờ quyết liệt, có hiệu quả như hiện nay. Cả hệ thống chính trị đều vào cuộc tích cực, trong đó có báo chí.

2. Mối liên hệ giữa văn hóa báo chí với nhiệm vụ phòng, chống tiêu cực

Bởi vì tiêu cực là biểu hiện của phản văn hóa, nên để phòng, chống hành vi tiêu cực có hiệu quả, thì nhà báo, cơ quan báo chí cũng phải ứng xử với tiêu cực trên bình diện văn hóa, nói cách khác, phải lấy văn hóa báo chí như một công cụ để phòng, chống tiêu cực.

Vậy, văn hóa báo chí là gì?

Văn hóa báo chí là bộ phận cấu thành văn hóa nói chung, là tổng thể giá trị do con người sáng tạo ra trong lĩnh vực báo chí, được xã hội thừa nhận, phù hợp với các chuẩn mực về văn hoá, đạo đức và pháp luật hiện thời. Văn hóa báo chí được thấm thấu trong hoạt động của cơ quan báo chí, nhà báo, sản phẩm báo chí, là tiền đề cho phát triển, là động lực cho thương hiệu, uy tín của nhà báo, cơ quan báo chí, đồng thời, góp phần gia tăng hàm lượng văn hóa ở các hiện tượng xã hội khác.

Ở các quốc gia, việc xác định tiêu chí văn hóa báo chí thường căn cứ vào chuẩn mực văn hóa đã

được nhân loại và quốc gia công nhận, đồng thời, căn cứ vào luật pháp, thực tiễn hoạt động và sứ mệnh chính trị của báo chí ở quốc gia đó.

Tại Việt Nam, trước thúc bách của thực tiễn, vào dịp kỷ niệm 97 năm ngày Báo chí cách mạng Việt Nam 21/6/2022, Ban Tuyên giáo Trung ương, Bộ Thông tin và truyền thông, Hội Nhà báo Việt Nam, Báo Nhân Dân đã phát động phong trào thi đua xây dựng môi trường văn hóa trong các cơ quan báo chí, và công bố Tiêu chí xây dựng cơ quan báo chí văn hóa, người làm báo văn hóa.

Qua Bộ tiêu chí cơ quan báo chí văn hóa, một phẩm chất văn hóa nổi bật mà các cơ quan báo chí phải tuân thủ là: Nghiêm chỉnh chấp hành chủ trương, đường lối của Đảng và chính sách, pháp luật của Nhà nước; hướng đến các giá trị [chân, thiện, mỹ], lan tỏa những điều tốt đẹp, đấu tranh, phản bác các quan điểm sai trái, tiêu cực, bồi đắp nền tảng tinh thần xã hội [1].

Đối với tiêu chí Người làm báo văn hóa, có thể thấy, phẩm chất văn hóa nổi bật mà nhà báo bắt buộc phải có là: Có tư tưởng chính trị vững vàng, đạo đức, lối sống trong sáng; chấp hành nghiêm túc chủ trương, đường lối của Đảng và chính sách, pháp luật của Nhà nước; thực hiện đúng 10 điều Quy định đạo đức nghề nghiệp của người làm báo Việt Nam... Cụ thể, trong Quy ước đạo đức nghề nghiệp người làm báo ban hành năm 2016, ngay Điều 1 đã quy định nhà báo phải: [Trung thành với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam; vì lợi ích của đất nước, vì hạnh phúc của nhân dân; góp phần nâng cao uy tín, vị thế Việt Nam trên trường quốc tế [2].

Như vậy, xem xét ở góc độ văn hóa, văn hóa báo chí yêu cầu nhà báo và cơ quan báo chí đề cao trách nhiệm đối với Tổ quốc, với Đảng, với chế độ, với nhân dân, trong đó có trách nhiệm với việc đấu tranh chống tiêu cực. Và bởi vậy, mối quan hệ giữa văn hóa báo chí và cuộc đấu tranh phòng, chống tiêu cực là mối quan hệ của cái tất yếu. Khi đã mang thuộc tính văn hóa báo chí, thì nhà báo, cơ quan báo chí phải tự giác, tích cực thực hiện nhiệm vụ phòng, chống tiêu cực. Nhà báo tự khai thác thông tin, qua

tai mắt của nhân dân, qua dư luận xã hội để giám sát các hành vi tiêu cực của các tổ chức, cá nhân, mà trước hết là của các cơ quan, tổ chức quyền lực trong bộ máy Nhà nước, những cá nhân có quyền lãnh đạo, quản lý trong hệ thống chính trị, các tổ chức kinh tế xã hội...

3. Văn hóa báo chí - công cụ hữu hiệu trong phòng, chống tiêu cực

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn coi báo chí là vũ khí sắc bén trong công cuộc đấu tranh giành độc lập cho dân tộc và xây dựng cuộc sống mới cho nhân dân. Chính thế, Người luôn nhắc nhở báo chí phải phát huy vai trò trong phòng, chống tham nhũng, lãng phí. Trong bài nói chuyện tại buổi bế mạc Đại hội liên hoan anh hùng, chiến sĩ thi đua toàn quốc lần thứ III ngày 6/5/1962, Hồ Chí Minh nhấn mạnh: [Các báo chí phải khuyến khích những người tốt, việc tốt và thẳng thắn phê bình những điều xấu như: lười biếng, tham ô, lãng phí, quan liêu. Đó là một việc rất cần thiết [3]. Thấm nhuần lời dạy của Bác Hồ, thời gian qua, từ góc độ văn hóa, có thể nhận thấy văn hóa báo chí là yếu tố thúc đẩy báo chí trở thành lực lượng xung kích, đi đầu. Cụ thể:

- Văn hóa báo chí thúc đẩy tinh thần tiên phong của nhà báo trong phòng, chống tiêu cực

Ý thức rõ sứ mệnh văn hóa của người cầm bút, thời gian qua, nhiều nhà báo đã tích cực, dũng cảm đi đầu trong cuộc đấu tranh phòng, chống tiêu cực trên mọi lĩnh vực của đời sống xã hội.

Báo chí phủ một lượng lớn thông tin phòng, chống tiêu cực khắp mặt báo từ Trung ương đến địa phương, từ báo Đảng đến báo của các tổ chức hội nghề nghiệp. Nhiều cơ quan báo chí vào cuộc mạnh mẽ, tạo hiệu ứng xã hội cao, như: Báo Nhân Dân, Đài Truyền hình Việt Nam, Đài Tiếng nói Việt Nam, Thông tấn xã Việt Nam, Báo Quân đội Nhân dân, Báo Lao động, Thanh niên, Tuổi trẻ, Công an nhân dân, Báo Pháp luật Thành phố Hồ Chí Minh và nhiều tờ báo Đảng địa phương.

Hàng loạt vụ tiêu cực trọng điểm, đại án tham nhũng được chính các nhà báo tìm hiểu, điều tra, đưa ra ánh sáng, điển hình như: vụ [con bạc triệu đô] Bùi Tiến Dũng và PMU18; vụ án tại VINASHIN; vụ cán bộ lãnh đạo thị xã Đồ Sơn,

thành phố Hải Phòng chia chác hàng chục mảnh đất trị giá hàng tỷ đồng; siêu lừa đảo Nguyễn Đức Chi cùng đồng bọn; vụ án Phạm Công Danh tại Ngân hàng Xây dựng Việt Nam; vụ [đưa hối lộ] và [nhận hối lộ] diễn ra tại chi nhánh 7, Ngân hàng Nông nghiệp và Phát triển nông thôn, TP. Hồ Chí Minh; vụ giải phóng mặt bằng cầu Thanh Trì tại Hà Nội; vụ chạy hạn ngạch (QUOTA) dệt may tại Bộ Thương mại; vụ Ban quản lý dự án đại lộ Đông - Tây và Môi trường nước Thành phố Hồ Chí Minh; dự án xây dựng cầu Bãi Cháy; vụ Dương Chí Dũng, Nguyễn Đức Kiên, Huỳnh Thị Huyền Như, Phạm Công Danh, Trịnh Xuân Thanh □

Báo chí cũng làm tốt chức năng thông báo kịp thời, đầy đủ về những vụ án đang được các cơ quan chức năng điều tra, truy tố, xét xử. Gần đây, hàng loạt vụ án xảy ra tại Công ty Việt Á, tại Cục Lãnh sự - Bộ Ngoại giao, tại Tập đoàn Vạn Thịnh Phát, tại Công ty AIC và tình trạng quan chức lợi dụng chức vụ, quyền hạn trong khi thi hành công vụ để tham nhũng, nhận hối lộ, chiếm đoạt tài sản, buông lỏng trách nhiệm gây hậu quả nghiêm trọng □ được thông tin công khai, minh bạch, giúp công chúng thấy rõ tính nghiêm minh và quyết liệt trong xử lý tham nhũng của Đảng, Nhà nước, theo đúng tinh thần chỉ đạo của đồng chí Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng: □Không có vùng cấm, không có ngoại lệ□

Nhiều tờ báo còn quan tâm đến chủ đề đấu tranh, phê phán những thói hư tật xấu của người Việt; phân tích, chỉ ra những hành vi phản văn hóa trong đời sống xã hội để công chúng hiểu rõ và tự giác thực hành văn hóa.

Báo chí đặt ra và đi tìm câu trả lời nhiều câu hỏi lớn mà dư luận quan tâm, như: nguyên nhân dẫn đến tiêu cực; hậu quả; bài học kinh nghiệm, cách thức phòng, chống □, từ đó, góp phần nâng cao nhận thức, trách nhiệm của các cấp ủy, tổ chức Đảng, cán bộ, đảng viên và nhân dân.

Báo chí cũng không xao nhãng nhiệm vụ đấu tranh phản bác những luận điệu sai trái của các thế lực thù địch về công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực mà Đảng ta đang tiến hành. Tất cả các tờ báo Đảng từ Trung ương đến địa phương đều xây dựng chuyên trang, chuyên mục về phòng, chống

tiêu cực, bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, như: Xây dựng Đảng, Phòng chống tham nhũng, tiêu cực, Học và làm theo lời Bác, Đảng trong cuộc sống hôm nay, Giám sát và phản biện □

Báo chí kịp thời động viên, cổ vũ những tấm gương, những nhân tố mới tham gia vào cuộc đấu tranh phòng, chống tiêu cực. Nhiều cơ quan còn phát triển tuyến bài nâng cao văn hóa, đạo đức của người cán bộ, đảng viên, với phương châm lấy □xây□để □chống□, tự giác trở thành diễn đàn để tất cả mọi công dân, tổ chức thực hiện quyền giám sát và quản lý xã hội, cùng chung tay giải quyết các vấn đề của đất nước.

- Văn hóa báo chí tạo động lực to lớn, để nhà báo vượt trở ngại, khó khăn trên trận chiến phòng, chống tiêu cực

Tham gia vào đề tài phòng, chống tiêu cực, chính là nhà báo đang chấp nhận sự nguy hiểm, rủi ro. Trên thực tế, không ít trường hợp nhà báo bị các đối tượng xấu cản trở tác nghiệp, hành hung, hủy hoại phương tiện hành nghề, tài liệu, xúc phạm danh dự, nhân phẩm, đe dọa người thân... Nhiều đối tượng xấu câu kết với những cán bộ biến chất trong các cơ quan chức năng để ngăn cản hoạt động báo chí hợp pháp, đẩy nhà báo vào những thử thách gian nan hơn trên con đường tiếp cận sự thật, phanh phui cái ác, cái xấu. Do vậy, không phải nhà báo nào cũng sẵn sàng hy sinh tính mạng, vật chất, danh dự để dấn thân vào tuyến đề tài này, mà chỉ có những nhà báo phẩm chất văn hóa cao đẹp, thấm nhuần trách nhiệm xã hội và tình yêu Tổ quốc, dân tộc. Họ dũng cảm xông pha vào những nơi khó khăn, gian khổ, đương đầu với thử thách, chông gai, kiên trung bảo vệ lẽ phải, chính nghĩa, vạch trần và đấu tranh với cái sai, cái ác, cái phản văn hóa.

Phía sau mỗi bài báo chống tiêu cực, là hình ảnh nhà báo dầm mình vào điểm nóng, lăn xả vào hiện trường. Nhờ những nhà báo văn hóa, công chúng mới có cơ hội nắm bắt, hiểu rõ tình trạng cảnh sát giao thông nhận mồi lộ, hiện tượng chạy trường, chạy điểm, chạy bằng cấp, tình trạng lấn chiếm vỉa hè, lòng đường, việc nhân bản xét nghiệm tại bệnh viện, nâng không giá thuốc, vi phạm an toàn vệ sinh thực phẩm, cán bộ quan liêu, cửa quyền, và đặc biệt

là các vụ án lạm dụng chức vụ, quyền hạn. Nhiều bài điều tra về lâm tặc, cát tặc, về tiêu cực trong công tác hỗ trợ, đền bù đất nông nghiệp, về các biệt phủ xây trái phép của quan chức, đường dây mua bán trẻ em, buôn bán nội tạng đã tạo được tiếng vang lớn, được dư luận hoan nghênh.

- Văn hóa báo chí khơi thức năng lực sáng tạo, đảm bảo chất lượng các tác phẩm về đề tài phòng, chống tiêu cực, thu hút công chúng rộng rãi

Thực tiễn phong phú, sinh động của đất nước và những kết quả quan trọng trong công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng, phòng, chống tiêu cực thời gian qua đã trở thành chất liệu quý, khơi nguồn cảm hứng lớn lao để những người làm báo sáng tạo nên những tác phẩm có chất lượng, giá trị.

Để tăng cường năng lực thu hút sự chú ý của công chúng đối với các tác phẩm về phòng, chống tiêu cực, các nhà báo, cơ quan báo chí đã tìm tòi những nội dung và cách thức thể hiện mới mẻ. Ví dụ, các báo Nhân Dân điện tử, Quân đội Nhân dân, VnPlus, Lao Động, Thanh Niên, Tuổi Trẻ, Pháp luật điện tử, Vietnamnet, VnExpress, áp dụng chuyển tải thông tin bằng Infographics, Long-form, Podcast, Video, Lens.

Ngoài ra, để nhà báo tăng cường đầu tư chất xám và tâm huyết cho mảng đề tài phòng, chống tiêu cực, các cơ quan báo chí còn phối hợp tổ chức giải báo chí Quốc gia, giải Bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, giải Búa liềm vàng, Giải báo chí toàn quốc về phòng, chống tham nhũng, tiêu cực. Ban Thường trực Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, Hội Nhà báo Việt Nam, Đài Truyền hình Việt Nam đã phối hợp tổ chức thành công 3 mùa Giải báo chí toàn quốc về phòng, chống tham nhũng, tiêu cực (từ năm 2017), mỗi mùa giải, đều ghi nhận trên dưới 2.000 tác phẩm tham dự. Mới nhất, tính đến hết ngày 31/8/2023, Ban Tổ chức Giải Báo chí toàn quốc phòng chống tham nhũng, tiêu cực lần thứ tư, năm 2022 - 2023 đã nhận được 1.078 tác phẩm dự thi hợp lệ của 4 thể loại: Báo in, báo điện tử, phát thanh, truyền hình của trên 100 cơ quan báo chí ở Trung ương và địa phương⁽⁸⁾. Những con số trên đã cho thấy mức độ quan tâm đặc biệt và trách nhiệm của nhà báo trong sự nghiệp "phò chính, trừ tà". Các

cuộc thi có tác dụng lan tỏa các giá trị văn hóa, đạo đức trong nhân dân, trong Đảng, giúp cấp ủy, tổ chức Đảng, cán bộ, đảng viên hiểu đúng, đầy đủ hơn về vị trí, vai trò, tầm quan trọng của công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng, để các chỉ thị, nghị quyết về phòng chống tiêu cực sớm đi vào cuộc sống.

4. Nâng cao trách nhiệm phòng, chống tiêu cực từ góc độ văn hóa báo chí

Bên cạnh thành công, cũng từ góc độ văn hóa, liên hệ thực tiễn, có thể nhận thấy, thời gian qua, một bộ phận nhà báo, cơ quan báo chí chưa thực sự khai thác hết tiềm năng, thế mạnh trong phòng, chống tiêu cực. Vẫn còn đó nhiều cái xấu, cái ác trong đời sống bị báo chí thờ ơ, quên lãng.

Trên một số tờ báo, liều lượng thông tin về vụ án lớn, sự việc "gây sốc" lại quá đậm nét, mất kiểm soát, tạo nên bức tranh xã hội xám màu, u ám, gây hoang mang dư luận, trong khi thông tin với mục đích "phòng, chống" lại mỏng, mờ nhạt. Tìm kiếm nhanh vào ngày 25.9.2023 trên Google, với từ khóa "chống tham nhũng, tiêu cực" cho 6,870,000 kết quả tin, bài; nhưng với từ khóa "vụ án" cho 210,000,000 kết quả, từ khóa "vụ án tham nhũng" cho 129,000,000 kết quả.

Tuyên bài phân tích, bình luận, phản biện mang tinh thần "đấu tranh" còn ít; nhiều bài chưa sắc sảo, làm hạn chế khả năng định hướng dư luận. Điều dễ nhận thấy là vẫn có lúc, có thời điểm một số cơ quan báo chí chưa thực hiện tốt chức năng, nhiệm vụ, sứ mệnh và trọng trách của tờ báo, tạp chí của Đảng (công cụ, vũ khí: Định hướng tư tưởng, dư luận; phản ánh thực tiễn; phản biện; đấu tranh bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng); phương thức thông tin, tuyên truyền còn thiếu sinh động, hấp dẫn; tính dự báo, tính định hướng các vấn đề phức tạp, nhạy cảm của địa phương còn bị động; () thiếu sự liên kết, phối hợp chặt chẽ với nhau để tạo thành trận địa thông tin thống nhất, mạnh mẽ, có sức lan tỏa cao trong đời sống xã hội. Một số cơ quan báo Đảng thông tin còn xuôi chiều, tính phát hiện, tính chiến đấu, tính phản biện chưa cao, nhất là đối với những vấn đề "nóng" tại địa phương; những tồn tại, hạn chế, vi phạm trong công tác chỉ đạo, điều hành của cấp ủy, chính quyền địa phương (9).

Một bộ phận nhà báo, cơ quan báo chí xuống cấp về văn hóa. Lợi ích nhóm, lợi ích cá nhân, tình trạng thương mại hóa báo chí đã len lỏi, xâm nhập làm dao động bản lĩnh văn hóa của một bộ phận nhà báo, thậm chí là ban biên tập. Nhiều cơ quan báo chí tự chủ kinh tế mãi mê những chủ đề "câu view" mà lãng quên chủ đề phòng, chống tiêu cực, thậm chí, còn để xảy ra tình trạng "nhào nặn" sự thật, tiếp tay cho tiêu cực, như vụ thông tin sai sự thật về nước mắm truyền thống nhiễm arsen gây hoang mang dư luận, làm thiệt hại cho các doanh nghiệp sản xuất nước mắm truyền thống... Không ít tờ báo địa phương, báo của bộ, ngành bùng bít hồng tin tiêu cực của cơ quan chủ quản.

Về những vi phạm văn hóa báo chí, Thanh tra Bộ Thông tin và Truyền thông đã xử phạt hành chính, thu hồi thẻ nhà báo nhiều cơ quan báo chí và nhà báo vì đưa tin sai ở một số dự án, doanh nghiệp, nhãn hàng⁽¹⁰⁾. Trước tình hình đó, nhà báo, cơ quan báo chí phải tự giác nâng cao hàm lượng văn hóa báo chí, ở nhiều chiều cạnh:

Thứ nhất, thực hiện nghiêm sự lãnh đạo, chỉ đạo của Đảng về công tác chống tiêu cực. Mỗi cơ quan báo chí phải là thực sự là một pháo đài văn hóa, không có tiêu cực trong nội bộ; không châm ngòi, cổ xúy, không kích động những hành vi tiêu cực ngoài xã hội. Nhà báo thực hiện đúng luật pháp và đạo đức nghề nghiệp khi thông tin về hành vi tiêu cực. Lãnh đạo cơ quan báo chí phải tự mình thực hành công tác nêu gương, thực hiện nghiêm quy định về những điều đảng viên không được làm, tự giác tránh xa 19 hành vi tiêu cực (theo Hướng dẫn số 25-HD/BCĐTW ngày 01/8/2022 một số nội dung về công tác phòng, chống tiêu cực).

Thứ hai, các tòa soạn, nhất là những tờ báo Đảng, những tờ báo lớn, nên thành lập lực lượng nhà báo chuyên trách về phòng, chống tiêu cực; có biện pháp bảo đảm an toàn tính mạng, hỗ trợ kinh phí, nguồn tin cho nhà báo khi thực hiện tuyên đề tài chống tiêu cực tại các điểm nóng, vùng nhạy cảm; có cơ chế khen thưởng, động viên những nhà báo tích cực, dũng cảm, những tác phẩm chất lượng.

Thứ ba, xây dựng các chuyên trang, chuyên mục, các tuyên bài về chống tiêu cực có chất lượng

tốt, tạo địa chỉ tin cậy, quen thuộc cho công chúng tìm đọc, nghe, xem; đồng thời, chú trọng xây dựng tuyên bài tuyên truyền nâng cao tính tiên phong gương mẫu, lối sống tốt đẹp của cán bộ, đảng viên, của lãnh đạo tổ chức đảng.

Thứ tư, nắm vững nguyên tắc trong thông tin phòng, chống tiêu cực: nhanh, đúng, trúng, đủ, hấp dẫn. *Nhanh* là đưa thông tin ngay thời điểm sự vụ, sự việc xảy ra, đưa thông tin kịp thời. Thậm chí, còn có khả năng dự đoán, dự báo, phân tích về vấn đề, sự việc tiêu cực trước khi xảy ra, hòng ngăn được hậu quả về kinh tế, xã hội. *Đúng* là đưa thông tin chính xác, đảm bảo độ tin cậy, tính tư liệu tốt. *Trúng* là thông tin, tuyên truyền trúng định hướng của Đảng, Nhà nước, trúng mối quan tâm của công chúng ở từng thời điểm. *Đủ* là đưa thông tin phòng, chống tiêu cực phải đủ liều lượng, có chừng mực, không bỏ sót sự kiện quan trọng nhưng cũng không đưa theo số lượng, không chạy theo nhu cầu, thị hiếu, sự tò mò của một bộ phận công chúng, để kẻ thù lợi dụng, xuyên tạc. *Hấp dẫn*, là viết tốt, nói hay, giàu sức thuyết phục, gắn chặt với sự quan tâm của công chúng./.

(1) Viện ngôn ngữ học (2001), *Từ điển tiếng Việt*. Nxb/ Đà Nẵng - Trung tâm Từ điển học, Hà Nội - Đà Nẵng, tr.990

(2) Đảng Cộng sản Việt Nam (2001), *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ IX*, Nxb. Chính trị quốc gia, H., T.I, tr.92-93.

(3) Báo cáo của Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng tại Hội nghị tổng kết 10 năm công tác phòng, chống tham nhũng, tháng 7/2022.

(4), (5) Phát biểu của Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng tại Hội nghị Văn hóa toàn quốc triển khai thực hiện Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng do Bộ Chính trị, Ban Bí thư Trung ương Đảng tổ chức, tháng 11/2021.

(6) Đảng Cộng sản Việt Nam (2001), *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ IX*, Nxb. Chính trị quốc gia, H.2001, T.II, tr.145.

(7) Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, H., tập 13, tr.391-392; tập 6, tr.363.

(8) Thanh Thanh, *Đã tuyển chọn được 103 tác phẩm vào chung khảo*,

<https://thanhtra.com.vn/phong-chong-tham-nhung/tin-tuc/da-tuyen-chon-duoc-103-tac-pham-vao-chung-khao-215411.html>, tháng 9/2023.

(9) Trích phát biểu của Đồng chí Nguyễn Trọng Nghĩa, Bí thư Trung ương Đảng, Trưởng Ban Tuyên giáo Trung ương tại Hội nghị Nâng cao chất lượng báo Đảng toàn quốc, tháng 11/2022.

(10) Tham khảo thêm các Kết luận thanh tra về hoạt động báo chí trong mục Thanh tra trên website mic.gov.vn.